

**Ilgspējīga dzīvnieku veselība un pārtikas drošība bioloģiskajā lauksaimniecībā
(SAFO)
ES finansēts projekts QRLT – 2001 – 02541**

**Dzīvnieku veselības un pārtikas drošības nodrošināšana bioloģiskajās lopkopības
ražošanas sistēmās**

**Piektā SAFO semināra rakstu kopsavilkums
2006. gada 1. jūnijs, Odense, Dānija**

SAFO mērķis un uzdevumi

ES finansētā SAFO projekta mērķis ir uzlabot pārtikas drošību un dzīvnieku veselību bioloģiskajā lauksaimniecībā Eiropas Savienības dalībvalstīs un kandidātvalstīs. To var panākt, veicinot informācijas apmaiņu un sadarbību starp zinātniekiem, ierēdņiem, zemniekiem un bioloģiskās lauksaimniecības organizācijām, kā arī produktu patērētājiem.

Piektā SAFO semināra pārskats

V SAFO seminārā piedalījās 65 dalībnieki no 23 valstīm. Seminārs notika Odensē kā daļa no Eiropas Organiskās lauksaimniecības kongresa (30. – 31. maijs 2006.g.), kurā piedalījās vairāk kā 1000 dalībnieku. SAFO semināra programmā tika iekļauts pārskats par padarīto un ieguvumi iepriekšējos semināros saistībā ar diskusijām par ES Regulas Nr. 2092/91 izmaiņām, kā arī diskusijām par dzīvnieku veselības un labturības izvērtēšanas nozīmi bioloģiskās lopkopības sertifikācijā. SAFO tika iesaistīts arī kongresa darbā, organizējot kongresa 3. daļas darbu par tēmu “Dzīvnieku turēšana, veselība, labturība un produktu kvalitāte”. Trīs darba grupās tika prezentēti 65 ziņojumi, ar kuru saturu sīkāk var iepazīties http://orgprints.org/view/projects/int_conf_joint2006.html.

1. Plenārsesija Nr.1: SAFO projekta ieguvumi un ES Regulas izmaiņas

Ziņojums par SAFO darba grupu semināriem ES jaunajās un pirmsiestāšanās valstīs

David Younie informēja par pieciem SAFO darba grupu semināriem 2005. gadā, kuri notika Latvijā, Ungārijā, Slovākijā/Čehijā, Igaunijā un Rumānijā. Papildus darba grupu semināriem, Polijā notika 3. SAFO seminārs, kas bija veltīts jauno ES valstu problēmām. Darba grupu mērķis bija izplatīt informāciju par projekta aktivitātēm, kā arī izdiskutēt problemātiskos jautājumus par bioloģiskās lauksaimniecības dzīvnieku veselību un pārtikas drošību katrā valstī. Semināru dalībnieki bija bioloģiskās produkcijas ražotāji, valsts un sertifikācijas institūciju pārstāvji, konsultanti, veterinārārsti un zinātnieki. Visās sešās darba grupu valstīs tika atzīmēts, ka bioloģiskās lopkopības produktu ražošana ir jauna un neattīstījusies sfēra, kas ļoti strauji sāk attīstīties pēdējos gados. Visās valstīs tika atzīmēts, ka ir problēmas ar vietējo tirgu, līdz ar to ir grūtības veicināt bioloģiskās lopkopības attīstību. Ja nav attīstīta lopkopība, trūkst arī produktu pārstrādes uzņēmumu. Visās valstīs trūkst pietiekami kompetentu konsultantu bioloģiskajā lopkopībā, kā arī zinoši veterinārārsti. Semināru laikā tika atzīmētas arī neatbilstības ES regulai sakarā ar

dzīvnieku turēšanu, nav pieejami bioloģiskie dzīvnieki ganāmpulku atjaunošanai, trūkst bioloģiskā lopbarība, saimniecībās ir dalītā ražošana – bioloģiska un konvencionāla.

SAFO Standartu attīstības darba grupas ieteikumi

Alberts Sundrum iepazīstināja ar SAFO ieteikumiem ES Regulas pilnveidošanai attiecībā uz lopkopības produktu ražošanu. Īpaša uzmanības tika pievērsta faktam, ka Eiropā ir liela lopkopības sistēmu daudzveidība, un lopkopības attīstība ir lēnāka par augkopības produktu ražošanas attīstību. Bioloģiskajā lauksaimniecībā dzīvnieku veselība ir līdzīga kā konvencionālajā saimniecībā, tātad, nav īpašas atšķirības. Lielākās atšķirības ir starp atsevišķām saimniecībām, nevis starp bioloģisko un konvencionālo saimniecību, kam par iemeslu ir laba saimniekošanas prakse. Pārveides plāni bieži vien neskar lopkopības uzņēmumus, un tajos strādā zemnieki, kam trūkst zināšanas par dzīvnieku veselības nodrošināšanu bioloģiskajās saimniecībās. Bieži arī veterinārārstiem, konsultantiem un inspektoriem trūkst informācijas par slimību profilaksi un alternatīvās medicīnas iespējām. SAFO Standartu attīstības darba grupa iesaka:

- ES Regulā nepieciešams iekļaut precīzas norādes par dzīvnieku turēšanas principiem slimību profilaksei un veselības nodrošināšanai;
- ES Regulā jāiekļauj specifiskas vadlīnijas un kritērijus profilaksei;
- Katrā bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumā jāizstrādā dzīvnieku veselības nodrošināšanas plāns;
- Nepieciešama dzīvnieku vērtēšana pēc veselības rādītājiem;
- Sertifikācijas institūcijām jānodrošina regulāra dzīvnieku veselības rādītāju uzraudzības sistēma.

ES Regulas 2092/91 pārskatīšana

Kim Holm Boesen no Eiropas Komisijas DG Lauksaimniecības nodaļas F5 informēja par ES Regulas pārskatīšanas galvenajām nostādnēm attiecībā uz bioloģisko lopkopību, kā arī par SAFO ieteikumiem. Viņš atzīmēja, ka Regulas pārskatīšana nepieciešama esošās Regulas racionalizēšanai un skaidrošanai. Jaunajā Regulā tiks iekļauti arī jautājumi, kas skar akvakultūras. Ņemot vērā SAFO standartu attīstības darba grupas ieteikumus, jaunajā Regulā, iespējams, būs norāde, ka personām, kas darbojas lopkopībā, būs jābūt ar atbilstošu kompetenci un izglītību izvēlētajā jomā, un jaunās Regulas galvenais mērķis būs dzīvnieku labturības nodrošināšana. Viņš norādīja, ka Regulas Pielikumi I līdz VIII jaunajā Regulā tiks iekļauti bez īpašām izmaiņām, vienīgi tiks saskaņoti ar Eiropas Kopienas jaunāko likumdošanu. Tiks pārskatīts un precizēti II un VI Pielikumi saskaņā ar Eiropas Rīcības Plānu attiecībā uz Bioloģisko pārtiku un lauksaimniecību, bet tas vēl tiks precizēts turpmāk. Sakarā ar SAFO ieteikumu jaunajā Regulā ņemt vērā lielo lopkopības sistēmu daudzveidību Eiropā, viņš norādīja, ka pēc Regulas 16. panta norādēm katrā dalībvalstī ir piemērojamas atkāpes un novirzes no Regulas prasībām. Nepieciešams skaidrojums par atkāpju atļauju izsniegšanu, jo pēc 16. panta noteikumiem atkāpju noteikšanā atbildīgas ir dalībvalstu Kompetentās institūcijas, saskaņojot to ar Eiropas Komisiju.

2. Plenārsesija Nr. 2:

Dzīvnieku veselība un labturība bioloģiskajā sertifikācijā izmantojot speciālus lopkopības rādītājus

Tina Leeb no Austrijas Lauksaimniecības Zinātņu Universitātes izvirzīja šīs sesijas problēmu. Vispirms viņa informēja, kādēļ nepieciešama dzīvnieku labturības izvērtēšana bioloģiskajā sertifikācijā (skat. iepriekšējos komentārus par dzīvnieku veselības un labturības atšķirībām bioloģiskajā un konvencionālajā lopkopībā). Pēc tam viņa aprakstīja vairākus veidus, kā varētu novērtēt labturību, piemēram, izmantojot ANI/TGI indeksu sistēmu, pēc kuras novērtē dzīvnieku turēšanas apstākļu atbilstību, papildus izmantojot arī dzīvnieku kvantitatīvo mērvienību rādītājus (ķermeņa kondīcija, ādas novērtēšana, distances mērījumi (cik tuvu dzīvnieks pielaiž saimnieku vai vērtētāju)) vai kvalitatīvos rādītājus (dzīvnieku uzvedības un sajūtu aprakstīšana). Tina diskutēja, kā šīs dažādās tehnoloģijas atspoguļo dzīvnieku novērtēšanu, novērtēšanas ticamību un praktisko nodarību, un ierosināja Jaunajā regulā ņemt vērā arī dzīvnieku kvalitatīvo un kvantitatīvo rādītāju izvērtēšanu.

Pēc tam trīs nelielās sertifikācijas institūciju pārstāvju prezentācijās tika atspoguļota pieredze dzīvnieku veselības un labturības izvērtēšanā sertifikācijas procesā.

Ian Rogerson no Augsnes Sertifikācijas Asociācijas (Lielbritānija) informēja, kā sertifikācijas procesā iekļauta Bristoles Universitātes Dzīvnieku labturības novērtēšanas programma (BWAP) liellopiem, cūkām un putniem. Patreiz šīs programmas apmācību ir izgājuši visi inspektori un ofisa darbinieki. Šī sistēma ir ieviesta ar Bristoles Universitātes palīdzību. Inspektori inspekcijas laikā novērtē specifiskus rādītājus un sastāda ziņojumu. Ja nepieciešams, uz tā saucamajām “grūtajām inspekcijām” iespējams pieaicināt kompetentus veterināros speciālistus no Bristoles Universitātes, kas palīdz arī konsultēt veterinārārstus un konsultantus dzīvnieku veselības plāna sastādīšanā. Patreiz novērtēšanu veic problemātiskajās saimniecībās, bet ir cerība, kā nākotnē šī novērtēšanas sistēma tiks ieviesta visās putnkopības, cūkkopības un liellopu audzēšanas saimniecībās. Lai to izdarītu, saskaras ar tādām problēmām kā konsekvences nodrošināšana starp 40 inspektoriem, inspekcijas garumu, inspekcijas un apmācības izdevumiem, labturības problēmu protokolēšanas iespējām.

Mathias Link ir veterinārārsts, kurš darbojas kā konsultants Bioland sertifikācijas institūcijā Vācijā. Viņš informēja par diviem projektiem, kas ieviesti bioloģiskās lauksaimniecības dzīvnieku veselības un labturības novērtēšanai. Pirmais ir federālais projekts, kurā iesaistītas Bioloand un vēl četras institūcijas, kura ietvaros ir a) izstrādātas un pārbaudītas čeklistes dzīvnieku labturības un veselības izvērtēšanai, un b) izstrādāti un izvērtēti dzīvnieku veselības plāni. Otrs ir Bioland projekts, kura ietvaros izstrādāta īsa čekliste, kuru izmanto sertifikācijas institūcija (iekļauts ziņojums par galvenajām dzīvnieku veselības un labturības problēmām), kā arī konsultantiem tiek izstrādāta “Rokasgrāmata veselības nodrošināšanai”. Grāmatā izmantota “luksofora” sistēma dzīvnieku veselības un labturības novērtēšanai (zaļš = laba; dzeltens = apmierinoša; sarkans = atklāti trūkumi). Šajā rokasgrāmatā var arī iegūt informāciju, kā sasniegt labu dzīvnieku veselības un labturības statusu (profilakses pasākumi, turēšanas apstākļi u.c.), kas noder arī zemnieku izglītošanai.

Elita Šeļegovska, kas ir SAFO pārstāvis Latvijā, ir arī Sertifikācijas institūcijas “Vides Kvalitāte” inspektors. Viņa informēja par galvenajām problēmām, kas saistītas ar

lopkopības inspekcijām Latvijā. Valstī ir bioloģiskās lopbarības trūkums (kas var zemniekus novest pie bioloģiskās lopkopības sertifikācijas pārtraukšanas), neatbilstība turēšanas apstākļiem (dzīvnieku piesietā turēšana, piesiešana arī ganībās), nesakārtota dokumentācija, putnu ganību trūkums, pastaigu trūkums ziemā. Inspekciju laikā netiek īpaša uzmanība pievērsta dzīvnieku labturības un veselības izvērtēšanai, jo, tā kā valstī likumdošana dzīvnieku labturībai ir kopēja visām lopkopības saimniecībām, to izvērtē Valsts Pārtikas un veterinārais dienests.

3. Darba grupu diskusijas

Paralēli darbojās trīs darba grupas.

Standartu attīstības grupa diskutēja par Regulas izmaiņām. Diskusiju rezultātā tika precizēti vairāki neskaidrie jautājumi par Komisijas projektu, kas skāra specifiskas sfēras (piem., mērķus, veselības profilakses principus, dzīvnieku veselības plāna ieviešanu u.c.), vai tos iekļaut jaunajā Regulā, vai arī ieviest dalībvalstu likumdošanā.

Otra darba grupa diskutēja par dzīvnieku veselības un labturības izvērtēšanas iekļaušanu sertifikācijas procesā. Svarīgi atcerēties, ka Regula pati par sevi negarantē standartu ieviešanu. Praksē ir ļoti ielas atšķirības noteikumu ieviešanā starp sertifikācijas institūcijām, reģioniem un valstīm. Lai arī Regulā ir noteikums par dzīvnieku labturības novērtēšanu, var pastāvēt jautājums par tā ieviešanu. Ir jāatrod mehānisms, kā samazināt atšķirības starp institūcijām vai valstīm (piem., Lielbritānijā darbojas Sertifikācijas institūciju tehniskā darba grupa (CBTWG), kura regulāri izdiskutē standartu ieviešanu). Daži grupas dalībnieki nopietni uzstādīja jautājumu par nepieciešamību regulāri veikt dzīvnieku labturības novērtēšanu (piem., Latvijas situācija, kas aprakstīta iepriekš).

Trešā darba grupa diskutēja par konsultantu lomu dzīvnieku veselības un produkcijas kvalitātes nodrošināšanā. Grupa piekrīt, ka visās valstīs ir nepieciešams ieviest dzīvnieku veselības plānu (tomēr norāda, ka obligāts veselības plāns nav jāiekļauj jaunajā Regulā). Lai to nodrošinātu, ir nepieciešamas bioloģiskās lauksaimniecības konsultantu, veterinārārstu un zemnieku apmācības dzīvnieku audzēšanā. Nepieciešams izveidot vienkāršu veselības plānu, kuru varētu piemērot visās valstīs.

4. Noslēgums: SAFO projekta ieguvumi

Mette Vaarst, SAFO koordinatore, noslēdz šo finālsesiju ar īsu apskatu par SAFO ieguvumiem. Informēja, ka notikuši 5 darba semināri ar 81 prezentāciju un 39 stenda referātu prezentācijām, Izdoti semināru raksti (angļu valodā), semināru kopsavilkumi (18 valodās) ar publikācijām valstu žurnālos un citos izdevumos; notikuši 5 darba grupu semināri jaunajās ES valstīs un sastādīts semināru ziņojums; sagatavoti ieteikumi un rekomendācijas.

Galvenie ieguvumi un atziņas no darba grupu semināriem ir:

- Konstatēta fizisko un sociālo apstākļu, kā arī lopkopības sistēmu daudzveidība. Tas ierobežo tehnoloģiju pārnesei no reģiona uz reģionu, un nozīmē, ka ir grūti harmonizēt ES regulu.

- Bioloģisko standartu ieviešana saimniecības līmenī ne vienmēr sasniedz augstākos bioloģiskos principus. Tas attiecas gan uz valstīm ar stabilu un ilgstošu bioloģisko saimniekošanu, gan uz jaunajām valstīm.
- Attiecībā uz pārtikas kvalitāti, SAFO iesaka nodalīt “ražošanas kvalitāti” no “produkta kvalitātes”. Lai arī bioloģiskajā lauksaimniecībā parasti ir laba ražošanas kvalitāte, daži aspekti (piem., putnu turēšana āra apstākļos) var negatīvi ietekmēt produkta drošību/kvalitāti (palielinās vides piesārņojuma un patogēnu risks).
- Lai novērstu šīs neatbilstības, bioloģiskajiem zemniekiem jāizvērtē bioloģiskie principi, lai harmonizētu ražošanu ar kvalitāti.
- Nepieciešams uzlabot Regulu attiecībā uz dzīvnieku veselību un labturību, ieviest dzīvnieku veselības plānu, uzlabot sertifikācijas procesu, veikt zemnieku, konsultantu un veterinārārstu apmācību veselības profilaksei.

Ar pilnu semināra referātu tekstu angļu valodā var iepazīties SAFO mājas lapā:

www.safonetwork.org .